

סימן קפח

דין צבע המראות

נדה יט. – חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור וקקרו כרכום וכמימי אדמה...

טור (ע"פ נדה כ:) – האידנא שנתמעט הבקיאיות חזרו לטמאות כל שיש בו מראה אדום...

שו"ע א: כל מראה אדום, בין אם הוא כהה הרבה, או עמוק, טמאים. וכן כל מראה שחור. ואין טהור אלא מראה לבן וכן מראה ירוק, אפילו כמראה השעוה או הזהב, וכ"ש הירוק ככרתי או כעשבים. ואפילו יש בו סמיכות דם והוא עב הרבה, ואפילו הרגישה שנפתח מקורה, ובדקה מיד ומצאה מראות הללו, טהורה.

רמ"א: וכן עיקר. דלא כיש מחמירין לטמאה אם יש בו סמיכות והוא עב.

דין מראות שמשנתנים מטהור לטמא ולהיפך

חכם צבי, חו"ד: אֲזַלְיָנוּ בְּתַר יְצִיאָהּ מִן הַגּוֹף הֵן לְטַמָּא וְהֵן לְטָהַר. וע"כ אם ראה המורה כשהיה הדם לח והיה לו מראה טהור ואח"כ כשנתייבש נמצא מראה טמא – טהורה (דהשנינו נוצר מסיבות חיצוניות).

שבות יעקב, יעב"ץ (וכ"מ מהש"ך והט"ז): יש להחמיר, ואם כשנתייבש נמצא טמא יש להורות דטמאה.

הב"ח החמיר דאפילו לכתחילה אם יבוא מראה ירוק או לבן לפני המורה בעודו לח – לא יורה בו דבר עד שיתייבש, דלפעמים אחר שיתייבש ימצא אדום בקצותיו וטמאה (דכשנעקר מן הגוף הוא לקה ונעשה ירוק וכשנתייבש חזר למראהו קצת שהיה אדום מתחילה).

ופתב הש"ך דאין נוהגים כן והטעם דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן, **וכ"פ הט"ז** והוסיף עוד סברא מהגמ' בנידה כ: דאין לו לדיין אלא מה שעניו ראות.

דין אשה שיצא ממנה סמיכות לבן ועב לאחר שרחצה במרחץ

הב"ח החמיר וסובר שטמאה, שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה (ותלין דדם נדה הוא, וטמאה מספק). [ונראה שע"פ הוראה זו נהגו הנשים שלא לילך למרחץ בימים שבין לבישת לבנים לטבילה כי חששו פן תראה דם ויתלבן לאחר הרחיצה ותהיה טמאה והיא לא ידעה]

הט"ז חולק על כך וסובר שאין להחמיר בזה (דבגמ' אמרינן על מראה שחור שהוא אדום אלא שלקה, ואם איתא לסברא זאת היה לו לומר רבותא טפי דאפי' בלובן אשכחן לפעמים שלקה).

נאמנות האשה בענין המראות

מקרים שהאשה נאמנת

נידה כ:

תניא נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואיבדתיו.¹

(1) שׁוׁע בׁ: נאמנת אשה לומר: כזה ראיתי, ואבדתיו. ואם הוא מראה לבן או ירוק, טהורה.

(2) שׁ״ך: אם אומרת דם זה או כתם זה טיהר לי החכם נאמנת. [וכ״מ מהרמ״א קפה/ג שכתב: ״אמרה פלוני חכם טהר לי כתם והחכם אומר שהיא משקרת החכם נאמן וטמאה היא״]

מקרים שהאשה לא נאמנת

נידה כ:

איבעיא להו כזה טיהר איש פלוני חכם מהו וכו׳. (ולא איפשיטא, הלכך לחומרא אזלינן)

(1) שׁוׁע בׁ: אם הביאה לפנינו דם, והחזקנוהו בטמא, או אפילו נסתפקנו אם הוא טמא או טהור, והיא אומרת: חכם פלוני טיהר לי כיוצא בזה, אין סומכין עליה. הוסיף פת״ש (בשם תה״ש) שאפילו אם היא מביאה דם הראשון ואומרת זה שהוא כזה טיהר לי החכם דאז ליכא למיחש שמא טעתה בדמיונות מכל מקום אין סומכין עליה.²

(2) שׁ״ך: אשה זו שמשופקת בדם שלה אין לה לסמוך על חברתה שהראתה לה דמה ואמרה לה כדם זה שלך הראתני גם אני לפלוני חכם וטהר. (כך רש״י מפרש את הגמרא) וסד״ט כתב שאפילו על עצמה אינה יכולה לסמוך בזה כגון שיודעת שכזה טיהר לה החכם.

דין הבעל

שׁ״ך (בשם תוס׳, אגודה, מהרש״ל): הבעל יכול לראות דמי אשתו.

חכמת אדם: אך אם אירע לה שאלה בענין הטבילה אינו יכול להורות מאחר דאיתחזק איסורא.

¹ הטעם שנאמנת כתב הרשב״א שהוא מפני שאין מחזיקים אותה במשקרת לפי שהתורה האמינתה שנאמר ״וספרה לה״ ואמרו חכמים וספרה לה לעצמה, וכן אין מחזיקין אותה מן הסתם בטועה בדמיונות.
² ובטהרת הבית הביא חולקים, ובתה״ש נראה שנשאר בצ״ע.

ראתה דם בשפופרת או בחתיכה ; נעקר המקור וחתיכות בשר ודם נופלים בבית החיצון

(א) דין ראתה דם בשפופרת

נידה כא:

בעא מיניה ר"י מר"ז הרואה דם בשפופרת³ מהו וכו' אמר ליה בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת (ולכן טהורה).

רש"י פירש דבעינן שיצא הדם כשהוא נוגע בבשרה בכותלי בית הרחם בלא הפסק.

הרמב"ם פירש דהוא מטעם דבעינן שתראה בבשרה כדרך שהנשים רואות ואין דרך אשה לראות בשפופרת. [פרישה: כ"מ מלשון הטור]

שו"ע ג: הכניסה שפופרת והוציאה בה דם – טהורה... כיון שאין דרך לראות כן.⁴

(ב) דין ראתה דם בחתיכה

נידה כא:-כב.

לימא שפופרת תנאי היא דתניא המפלת חתיכה אף על פי שמלאה דם... שרבי אליעזר אומר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה וחכמים אומרים אין זה דם נדה אלא דם חתיכה... אמר אביי בשפופרת כולי עלמא לא פליגי דטהורה כי פליגי בחתיכה מר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ומר סבר אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה.

רש"י פירש שהטעם שטהורה לדעת חכמים הוא מכיוון שאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה אז לכן מוכח דאין זה דם נידה כלל [ב"ח]: ומשמע דאם כן היה דם נידה בחתיכה אז טמאה].⁵

רבינו שמשון מקוצי והרא"ש פירשו שהטעם הוא מכיוון שאין דרך הנשים לראות כן [ולכן טהורה אע"ג דהוי דם נידה ונוגע בבשרה].⁶

שו"ע ג: אם ראתה דם בחתיכה אפילו היא מבוקעת והדם בבקעים בענין שנוגע בבשרה – טהורה כיון שאין דרך לראות כן.⁴

³ שו"ע הרב ביאר שהשפופרת גורמת להוצאת הדם, והגרשז"א ביאר דמדובר אף שהדם יוצא באופן רגיל לתוך שפופרת שהונחה שם.

⁴ ואע"ג שקימ"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם, היינו דווקא בדבר גדול, אבל בדבר קטן דומיא דשפופרת - אין בזה פתיחת הקבר, והיינו בשפופרת קנה דק שבדקים.

⁵ רש"י פירש את לשון הגמרא "אין זה דם נדה אלא דם חתיכה" כפשוטו, ואת לשון הגמרא "אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה" פירש דרוצה לומר דמזה מוכח דלא הוי דם נידה.

⁶ ופירשו את לשון הגמרא "אין זה דם נדה אלא דם חתיכה" דרוצה לומר דאין דרך דם נידה לבוא באופן זה [ולכן טהורה], ואת לשון הגמרא "אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה" פירשו דרוצה לומר דאין דרך נשים לראות כן וע"כ אפילו הוי דם נידה - טהורה.

ג) דין נעקר המקור וחתיכות בשר ודם נופלים בבית החיצון

לרש"י – טמאה מספק, דשמא דם זה שבחתיכות מן המקור שנעקר דם נידה הוא ורבנן לא מטהרי אלא היכא דודאי הוא דאינו דם נידה.

לר"ש ורא"ש – טהורה, כיוון דאפילו היה דם נידה באותן החתיכות וגם פלי פלויי ונוגע הדם בבשרה טהורה כיון דאין דרך נשים לראות כך.

שו"ע ורמ"א ג (ט"ז, תוה"ש) פסקו כר"ש ורא"ש.

והוסיף בשו"ע שני תנאים כדי לטהר :

(1) והוא שהטיל החתיכות במים פושרין ולא נמוחו (דאלי"כ הא איכא למיחש שמא כולן היו דם קפוי). **אך הש"ך הביא את הדרכ"מ** שחולק כיוון שכאן ידוע היה שנעקר המקור שלה (וא"כ ברור שאין זה דם קפוי).

(2) דוקא אם מדובר בחתיכות קטנות דומיא דשפופרת [אבל בחתיכה גדולה - טמאה אפילו לא ראתה כלום לפי שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם⁷ אפילו בנפל שלא נגמרה צורתו⁸].

הב"ח כתב דצ"ע לענין מעשה אם אפשר להקל כיון דגם דעת התוס' כרש"י. [וכתב הש"ך דמשמע דוקא כשרואה דם בחתיכות, אבל כשהחתיכות נופלות ממנה בלא דם טהורה]

מה הדין כאשר יש דם להדיא בלא חתיכה?

ב"י: טמאה. ואע"ג דתלינן במכה כמו שנתבאר בסקפ"ז, הני מילי במכה שבצדדין, אבל הכא שהמכה היתה במקור עצמו איכא למימר דמטמא.

דרכ"מ: טהורה (כל זמן שהחתיכות עדיין בבית החיצון). והטעם, דגם במקור תלינן במכה [כשידוע שהמכה מוציאה דם (וא"כ תולין הדם בחתיכות), דכאן ידוע שנעקר המקור שלה ואותן חתיכות היו מן עקירת המקור ולכן טהורה בכל ענין מאחר שאין דרך ראייה בכך]

ט"ז: טהורה. והטעם, דכאן התירו אפילו בדם נידה ממש, כיון דאין דרך נשים לראות כך, דלא אסרה תורה אלא כשהמקור נשאר במקומו והדם יוצא ממנו, משא"כ כאן שהמקור עצמו מוליך הדם עמו, וע"כ אין כאן שייכות כלל לדין תליה במכה.

שו"ע ג – משמע שפסק כדבריו בב"י.

רמ"א ג – פסק כדבריו בדרכ"מ.

ב"ח: כל זה באשה שיש לה וסת ומדובר שלא בשעת וסתה רחוק מן הוסת.
ט"ז (וכ"מ מהרמ"א): אפילו בשעת וסתה מותר (והט"ז לשיטתו כנ"ל דההיתר הוא כיון דאין דרך נשים לראות כך וראייתה משונה ואינו תלוי במכה וע"כ הכל מותר).

ב"ח (והובא בש"ך): כל זה אם בשעת הנפילה לבית החיצון בדקה ולא ראתה שום דם כלל אלא דאח"כ כשהיו בבית החיצון לא היתה פוסקת לראות כל זמן שהחתיכות בבית החיצון (דכיון דלא היה עמהם דם בשעה שנפלו, א"כ הדם שיצא אח"כ ולא פסק כ"ז שהיו בבית החיצון - היה בתוך החתיכות).

ט"ז (וכ"מ מהרמ"א): אין צריך שתבדוק בשעת העקירה (ולט"ז מובן כדלעיל).

⁷ **כרשב"א** שפסק כ' יהודה (נידה כא.), **ודלא כרמב"ם** שפסק כתי"ק דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם.
⁸ **כרשב"א** דאין חילוק, **ודלא כשאילתות** שכתב שהיכא דלא נגמרה צורתו אפשר לפתיחת הקבר בלא דם.

דין דם יבש; ראתה צורת בריה כמין קליפות או שערות; ראתה חתיכה קשה

(א) דין אשה שראתה צורת בריה כמין קליפות או כמין שערות וכו'

נידה כב. - כב:

בעא מיניה... דם יבש מהו... כי מיבעיא לי יבש מעיקרא... תניתוה המפלת כמין קליפה כמין שערה... תטיל למים אם נמוחו טמאה... כי לא נמוחו בריה בפני עצמה היא... תניא... תטיל למים ובפושרין רשב"ג אומר ממעכתו ברוק על גבי הצפורן.

וכך נפסק להלכה וכת"ק:

שו"ע ד:

- יצא ממנה צורת בריה, כמין קליפות או כמין שערות או כמין יבחושים אדומים, טמאה. והוא שיהיו נמוחים בתוך מעת לעת, על ידי ששורים אותם במים פושרים, ויהיו המים פושרים כל משך מעת לעת שהם בתוכו.⁹
- ואם הם קשים כל כך, שאינם נמוחים בתוך מעת לעת, טהורה, אפילו הם נמוחים על ידי מיעוד שממעכן בצפרניו.
- רמ"א ע"פ הרשב"א - ואם מעכן בצפרניו ולא נמוחו, טהורה ואין צריך לבדוק ע"י שרייה [כי מיעוד זה הוא יותר חזק משריית מים הנ"ל].

שו"ע ה:

- במה דברים אמורים שאם לא נימוחו טהורה? בזמן שהם יבשים גמורים, שאין עמהם דם כלל. אבל אם יש עליהם שום לחלוח דם, טמאה.
- ש"ך: ולא דמי לדלעיל סעיף ג דאם ראתה דם בחתיכה אפילו מבוקעת טהורה, דהתם הדם הוא בתוך החתיכות אלא שהוא בבקעים משא"כ הכא שהלחלוח הדם הוא ע"ג החתיכות.
- ט"ז: ולא שייך כאן אין דרכה של אשה לראות בכך, דכאן ודאי אמרינן כיון דיש דם מוכח דגם הנהו הם דם אע"פ שלא נמוחו, ועוד דאפשר דדרכה של אשה לראות לפעמים כך.

רמ"א:

- והוא הדין אם נתמעכו או נימוחו קצתן, וקצתן לא נימוחו, דטמאה.
- נ"ל דאם בדקה ג"פ כל מה שראתה ולא נימוחו כלל, שוב אינה צריכה לבדוק מה שהיא רואה אח"כ כדרך זה, שהרי הוחזקה שדברים אלו אינן דם, רק באים ממכה שבגופה.
- ודווקא באשה שיש לה וסת, ושלא בשעת וסתה, כמו שנתבאר גבי מכה, לעיל סימן קפ"ז.
- הש"ך חולק וסובר שאף בשעת וסתה טהורה, ולא דמי לדלעיל (קפ"ז) דהתם כיון דרואה דם להדיא לא תולין במכתה בשעת וסתה מטעם דאלי"כ לא תהיה טמאה לעולם, אבל הכא הרי אינה רואה דם אלא דברים יבשים והלכך אפילו בשעת וסתה טהורה, והביא שבאפי רב"ב כתב דכיון שעיקר הטעם דאינו דם רק בריה, טהורה אף בשעת וסתה, דאף גבי דם מכה סבירא להו להרמב"ם ורשב"א דטהורה אף בשעת וסתה דקימ"ל וסתות דרבנן וכל שכן בכהאי גוונא דטהורה לכו"ע.
- בתוה"ש כתב דאפשר דגם דעת הרמ"א כך, ומה שכתב ודוקא באשה וכו' קאי אמאי שכתב לפני זה דאם בדקה ג"פ כו' שוב אינה צריכה לבדוק דהיינו דוקא שלא בשעת וסתה אבל בשעת וסתה בכל ענין צריכה בדיקה.

⁹ שו"ע: ושיעור החימום, כמו מים שנשאבו בקיץ מהנהר או מהמעין, ועמדו בבית, שחום הבית מחממתן. וכחימום של אלו כך הוא שיעור פושרים בימות החורף. (רמ"א: וסתם פושרים אינן חמין יותר מחמימות הרוק).

(ב) דין אשה שראתה חתיכה קשה כאבן

נחלקו הראשונים בביאור הגמרא נידה כב :

ראב"ד, רשב"א : בחתיכות דם אע"פ שאינו נימוח טמאה, וטעמא דבקליפה וכדו' - צורתן מוכיחה עליהם שאין דרך דם להתייבש ולעשות צורות כאלו וכל שלא נימוחו איגלאי מילתא דלאו דם הוא אלא בריה בעלמא ומיהו כשנימוחו ע"כ לאו בריה נינהו אלא דם היה ונתייבש דרך מקרה ונעשה כן (דלפעמים מתייבש כך), אבל דם יבש בעלמא אפילו לא נימוח נמי דם הוא.

רז"ה, רא"ש : כל דם יבש שאינו נימוח אינו דם כדרך ששנינו גבי קליפות ושערות וכו' [בב"י כתב שהני מילי בחתיכה קטנה ולא גדולה (דבגדולה א"א לפתיחת הקבר בלא דם), והוכיח דשיעור החתיכה הוא דומיא דשפופרת ולא פחות (שהרי אחרת קשה איך טהורה בשפופרת), וכיון דשיעור השפופרת לא איתפרש לן אזלינן לחומרא ולא מטהרינן אלא בשיעור שפופרת דק שבדקים].

שו"ע ו – הביא את דעת ראב"ד ורשב"א **בסתמא**, ואת דעת רז"ה ורא"ש **בי"א**.

ש"ך – פסק כראב"ד ורשב"א.

כדאי לראות גם : תוה"ש ס"ק א